

Anton Loboda:

Moderna politična načela in naši obmejni spori.

Z izidom velike borbe med svetovnjima koalicijama je zmagalo načelo narodne samoodločbe. Na ozemlju historičnih večnacijonalnih držav so nastale narodne države; narodno načelo je torej obveljalo kot glavni državotvorni faktor. V glavnem samo; ostali so spori za obmejna ozemlja, ki si jih laste narodi mejaši, vsak v prepričanju, da ima do njih nesporno pravico.

Mi Slovenci imamo obmejne spore kar na tri strani, z Italijani, Nemci in Madžari. Ker ne razpolagamo sami s sredstvi, s katerimi se razrešujejo zlasti najtežji, najbolj komplicirani spori, smo stopili pred zmagovito zapadnoevropsko demokracijo, da razsodi ter nam prideli „kar nam gre po naravnih pravicah“.

Naše zaupanje v pravico, v upravičenost naših zahtev je bilo veliko, tako veliko, da je razumljivo težko razočaranje, ko se kaže vedno jasneje, da izgubljam pravdo. Paralelno s tem spoznanjem pa gre tudi naše ogorčenje na zapadnoevropsko demokracijo, katero dolžimo, da je izdala našo pravico.

Naše razočaranje bi ne bilo tako veliko, ako bi bili imeli koj spočetka malo manjše zaupanje. Malo manj zaupljivi pa bi bili prav gotovo, ako bi se bili pravočasno uživali v nacijsko ideologijo zapadne Evrope.

Med tem, kako mi premotrivamo obmejne nacijske spore in zapadnoevropskim kriterijem obstoja namreč znaten razloček. Poglejmo si stvar natančneje.

Spor se vrti predvsem okrog prašanja o pripadnosti mest Reka, Trst, Gorica ter Istre, kjer pa je jedro spora cela vrsta mest od Kopra do Pule; dalje Beljak, Celovec, če smatramo, da je vsaj Maribor izven diskusije. Vsi ti kraji imajo slovensko okolico, dočim so mesta sama tujerodna, bodisi da je prebivavstvo pristno tujerodnega pokolenja ali da sestoji le iz potujčenih domačinov. Mi smo jih kljub temu zahtevali zase, izhajajoč s stališča, da je za nacijskopolitično pripadnost tujerodnih mest merodajna narodnost kmetske okolice, ne pa mesto samo po sebi. Mi, ki smo preživeli svojo nacijsko regeneracijo, ki nam

je nacionalna reasimilacija potujčenih mest sama ob sebi umljiv naraven zaključek našega narodnega prebujenja, mi smo sodili, da o pripadnosti teh mest sploh ne more biti resnega spora.

Zapadna evropska demokracija ne pozna tako natančno naše nacionalne geneze, ali boljše regeneracije. Pač pa ji je znan vedno se obnavljajoči proces v zgodovini evropske civilizacije, da se kultura širi iz višje kulturnih pokrajin ter držav v manj kultivirane ravno potom mest. Mesta so bila vedno in so še glavne celice civilizacije; kultura se je širila iz svojih izhodišč ravno po mestih, prenavljajoč stara ali ustanavljajoč nova. Mesto je vedno širilo civilizacijo po svoji okolici. S pomočjo svojih stoterih mestnih kolonij je rimski imperij domala poromanil južno tretjino Evrope, poromanjenje je povsod pomenilo višjo stopnjo civilizacije. Danes se Francija — poromanjena Galija — s ponosom imenuje latinsko državo, dasi ve, kako je prišla do svojega latinstva. Kako so Aleksander Veliki in nasledniki ravno z ustanavljanjem neštevilnih grških kolonij v Prednji Aziji in Egiptu ustvarili podlago visoko razviti helenistični kulturi na prvotno negrškem ozemlju — le pomislimo na visoko kulturno ulogo Aleksandrije, Selevkije ali Antijohije! — to je pri nas po krivdi pomanjkljivega zgodovinskega pouka še vse premalo znano. Dalje pa vemo, kako je evropska kolonizacija v Ameriki ustvarila novo kulturo; tudi tu opazujemo, da so ravno mesta bila najvažnejša oporišča nove civilizacije med divjaškim prebivavstvom. — Sklicujemo se, da so zgoraj navedena obmejna mesta le zato tuje-rodna, ker trajno asimilirajo — raznarodujejo — naše doseljence; nismo pa pomislili, da neštevilna mesta ameriške Unije leto za letom raznarodujejo stotisoče in milijone najrazličnejših narodnosti. Ravno v asimilaciji tujerodnih elementov je rast Amerike, mi pa smo v našo škodo se vršečo asimilacijo navajali kot dokaz krivice, ki se nam godi.

Ravno narodnostno stanje, ki obstoja danes ob naših narodnih mejah, je zapadna Evropa navajena gledati kot normalno, kot pravilno stopnjo razmerja med višjo in nižjo civilizacijo. Zato se ji zdi nasproti našemu zgoraj karakteriziranemu kriteriju pravilnejše stališče, da naj bodo mesta merodajna za državno pripadnost drugorodne okolice, ne obratno.

Pričakovali smo, da nam bodo ameriške ter francoske komisije na naši napol ponemčeni Koroški prisodile največ tisti

del dežele, kjer prebivavstvo doma govori slovenski, dasi se v javnosti kaže kot nemško misleče. Tu je bilo naše naziranje: te pokrajine so etnografsko, po pokolenju prebivavstva in njegovi domači govorici slovenske, dasi se prebivavstvo dandanes šteje deloma ali večinoma, pred vsem po večjih vaseh, trgih in mestih, za nemško misleče. Mi vemo, da je prebivavstvo narodno še nezavedno, kakor je bila pred malo več ko polstoletjem še domala vsa naša domovina, vemo, da bomo v kratkem vso to deželo vzgojili narodno, zakaj sedanja simpatija do Nemcev je le umetna, je le posledica dolgoletne nemške nadvlade, „ponemčevanja“. Mi hočemo prebivavstvo šele poučiti, kam spada, ker je samo dosedaj še v zmoti.

Na podlagi tega naziranja smo pričakovali, da bodo na pr. Francozi toliko objektivni, da bodo uvideli pravičnost naših zahtev ter nam prisodili to napol ponemčeno krajino. Nismo premislili, da ideološko naše stališče Francozu ne bo posebno uvidevno, zakaj sam pozna doma slične pojave, ki jih razrešuje v smislu, nasprotnem našemu naziranju.

Alzacija na pr. govori doma vendar nemško, je pa po svojih simpatijah, po mišljenju francoska. Ta psihološki moment, zavest skupnosti, je evropskemu zapadnjaku glavni kriterij za narodno pripadnost; zato nikakor niso hoteli dopustiti Nemcem, da bi šele privzgojili Alzačanom nemško narodno zavednost. Flamci v Belgiji se čutijo ene s francoskimi Valoni; še nam je v spominu, kako je končal nemški poskus vzgojiti jim posebno flamsko nacionalno zavednost in kako ogorčeno je zavrnila ta manever, ustvariti narodni dualizem v deželi, vsa belgijska, francoska, sploh zapadnjaška javnost. Ali naj navedem še kurijozum Luksemburške, kjer sploh ni Francozov, temveč je domači jezik vsega prebivavstva nemščina — pa je vendar javni uradni jezik države — francoščina.

Ako opisano stanje primerno prevdarimo, se mi zdi, da nam postane jasno, da bi imel Francoz pri objektivni presoji več razumevanja za nam nasprotujoče nemško naziranje kakor za naše.

Dalje smo pričakovali, da se bo zmagovita zapadna evropska demokracija dobesedno držala principa narodne samoodločbe, da bo to načelo veljalo ne le kot okvirno, kot osnovno načelo za ustvarjanje novih držav, marveč tudi kot edino, ali vsaj najvišje merilo za državno pripadnost sleherne vasi ob meji. Pozabili smo, da ima Francija v oblasti italijansko Nizzo, italijansko Korziko,

Anglija Irsko in italijansko Malto, in tako dalje; precedenčnih slučajev pa nihče ne ustvarja v svojo škodo in svet nikjer ni urejen le po načelih.

Mi sami smo se zavedali, da je nemogoče potegniti državno mejo nacijskih držav natanko tam, kjer poteka narodnostna ločnica. Zato smo trdili, da si mora državna meja poiskati geografsko najbolj upravičeno črto preko narodne meje. Dalje smo pokazali tudi na važnost ekonomskega momenta, podkrepljujoč ž njim svoje na zgorajšnjem načelu sloneče zahteve po dohodu do morja čez Trst ter Reko. Še posebno pa se nam je zdelo pravično uporabljati slednja dva momenta nam v korist, da se nam s tem da malo zadoščenja in malo povračila za težko krivico ki se nam je godila v narodnem oziru tekom dolgih stoletij in katere posledica so naše današnje geografsko in ekonomsko okrnjene narodne meje.

Ali tudi tu se moramo zavedati, da je povdarjanje ekonomsko-geografskih momentov kljub vsemu dvorezno sredstvo, ki ga naši mejaši lahko uporabljajo obratno v lastno korist in našo škodo. Nemški Avstriji, Češko-Slovaški, Madžarski je dostop do morja — najsibo v kakršnikoli obliki — ekonomska nujnost; za to gospodarsko politično logiko bodo imele zapadne maritimne države mnogo umevanja; zato se mi ni zdelo izključeno internacionaliziranje železnic, ki vodijo preko našega ozemlja do morja. Eno moramo priznati: kakor hitro se podamo na revindikacije s pomočjo gospodarsko-zemljepisnih argumentov, moramo biti pripravljeni, da jih slično uporablja nasprotnik v našo škodo; prasanje o objektivni pravičnosti pa postane pred širokim forumom nevtrálnih opazovavcev — problematično. —

Ves kompleks sporov za naše obmejno ozemlje je torej veliko bolj kompliciran, kakor pa je soditi na prvi pogled. Za našo nacijsko ideologijo niso težki, naše zahteve se nam zde objektivno pravične. Zapadna evropska demokracija ima drugačno ideologijo, našo pa pozna premalo in preslabo, zato naša objektivnost in njena objektivnost; kar se nam zdi krivica, je njej objektivna pravičnost.

Kljub očitnemu imperijalizmu, ki ga opazujemo poleg navedenega idejnega stališča pri svojih mejaših ter na zapadu, si vendar ne smemo zatiskati oči pred dejstvom, da nam nasprotuje nacijskopolično naziranje zapadne demokracije. V časih, ko prehajamo v trajno razmerje do zapada, se mi zdi umestno in

naravnost potrebno, da se skušamo zamisliti v očrtano mišljenje ter iskati popolnoma objektivno vzrokov za svoj trenutni neuspeh. To nam bo le v korist, ne da bi morali spremeniti svoje naziranje in svoje zahteve.

* * *

Veliko ogorčenje je zavladovalo pri nas, ko je postalo jasno, da se bo obmejitev naše države na zapadu zvršila v našo škodo. Pojavili so se glasovi, ki so oznanjali, da nam je iskati rešitve in pravice v — boljševizmu. Ne morda le socijalisti, marveč naši nacionalci, ki jim ni za socialni preobrat sam po sebi, so naziranja, da bo imperijalizem zapadnih držav, predvsem Italije, zrušila boljševiška revolucija, jim ugrabila naše okupirane ter anektirane pokrajine ter izpolnila ves naš nacionalni program glede teritorialnih zahtev.

Kakor smo preje s popolnim zaupanjem pričakovali pravice v svojih obmejnih sporih od zapadne evropske demokracije, tako smo se sedaj podali pred drugo razsodišče: od socialne revolucije pričakujemo, da nam prinese poleg socialne tudi nacionalno pravico. Sedaj, ko smo uvideli, da nacionalna pravičnost na zapadu ni skladna z našim pravnim naziranjem, pričakujemo, da je socialna revolucija nacionalno objektivna, to se pravi, da se popolnoma zлага z našo zgoraj očrtano ideologijo. Poglejmo, ali smo upravičeni k tej veri, ali nas ne čaka tu novo razočaranje. —

Prašanje, ali moremo že danes potom socialne revolucije, diktature proletarijata, ustvariti socialno pravičnost, socialistično družbo bodočnosti, je še nerešeno, tako teoretično kakor praktično. Razglabljanje o tem ne spada v okvir pričujoče razprave; pripomnim naj le, da se mi teorija socialne revolucije v socialno-političnem pogledu nikakor ne zdi absolutno pogrešena ter da se dobro zavedam tudi pozitivnih strani njene ideologije. Zato se nikakor ne čutim vezanega po kakršnihkoli predsodkih glede njenega gospodarskega ter socialnopolitičnega programa.

Vzemimo, da res zmaga socialna revolucija po vseh evropskih državah in da povsod zavlada diktatura proletarijata. Organizacija revolucionarne vlade bo v tem slučaju zgrajena povsod na lokalni samoupravi; proletarske organizacije posameznih mest in industrijskih ter sploh veleobratnih krajev ji bodo osnova in jedro, te bodo tudi nositeljice izvršilne centralne oblasti. Pričakovati

je, da bodo v bistvu ostale grupacije po narodih, le da bržkone ožje federirane in ne na podlagi istih rasnih nasprotij kakor so sedanje države. Za teritorijalno konstituiranje nacionalnih držav pa seveda ne bodo merodajne meje, določene po pariški mirovni konferenci, pa tudi ne meje, ki jih imajo do sedaj zasedene čete nacionalnih držav.

(Konec prihodnjič.)

Fran Albrecht:

Ob cvetočem drevesu.

Da bi bil, drevo, na tvoji veji cvet!
Rdeč in bel cvetel bi — brat med brati —
v solncu, v borbi z vetri; ves odet
v svoj brezmadežni misterij zlati.

In metulji-vrtoglavci mi drugi,
verne ljubice bilé — čebele;
iz srcá izpile sladko kri,
v mojo smrt svoj tajni spev brnele.

Tihi veter s krili mehкими razvel
prah moj plodni v vse strani svetá bi
v mater-stvarnico nazaj spočel
se je sad moj, že na veji vabi.

Da bi bil, drevo, na tvoji veji cvet:
včasi — da sem človek — se mi gabi — — —

Ni brez misli — a, da bi z metrom tako nepotrebno v nepotrečno

1/7

Janko Glaser:

Čuješ?

Kaj tam v kotu predeš to slinasto nit iz sebe,
skregan s svetom, sebi in drugim nadležen?
Ali ne vidiš, da si od lastnih muh omrežen? ...
Svet tam zunaj pa je tak krasen in poln
in lep — za tebe! —

Kaj ste rekli?
1/2.9

Anton Loboda:

Moderna politična načela in naši obmejni spori.

(Konec.)

Že vidim zmagoslavje naših nacijonalcev, češ, pa je laška nevarnost pri kraju in naša zemlja do Adrije in Furlanije osvobodjena! Res, ali tisti trenutek je izgubljena vsa naša severna pokrajina, vsa Koroška in vsa dravska črta na Štajerskem, z Mariborom kot središčem in z vso mariborsko gospodarsko-civilizacijsko sfero, ki sega na jug nekako do Poljčan. Kdor pozna le površno socialne in politične razmere v navedenem ozemlju, mi bo pritrdil brez debate. Tod je kapital res zaslužnil delavstvo ne le materialno, temveč tudi duševno, nacionalno. Povsod tod je delavstvo, ne le meščanstvo, vsled dosedanje nemško-državne taktike, danes še nemško misleče, dasi po večini slovensko rojeno; lokalni delavski sveti, na katere bi oblast prešla, bi se povsod brez oklevanja pridružili nemški nacionalno-državni enoti, ne slovenski, oziroma jugoslovanski.

Čujem ugovore, češ, kako je to mogoče, saj je kmetско prebivalstvo slovensko in vsak objektiven človek mora uvideti, da spada to ozemlje k Jugoslovanom. — Voditelj in nositelj vsake revolucije je mestno prebivalstvo, ker le v mestih in industrijskih središčih obstojajo mase, armade revolucije. V revoluciji ne odločajo statistike prebivalstva, kakor v parlamentarnem režimu, marveč le število nastopajočega mestnega prebivalstva. Zato pomeni revolucija absolutno oblast mestnega prebivalstva, v našem slučaju proletarijata nad eventualno drugače mislečim ali drugorodnim agrarnim delom dežele. Poleg tega pa je tudi velik del naše vasi v spornem ozemlju nemško orijentiran ali vsaj narodnostno nevtralen, dasi je etnografsko pristno slovenski. Dandanes pa je učinkovitost teh dejstev še veliko večja, ko imamo opraviti z načelno premočjo mestnega proletarijata nad vasjo.

Na lokalni samoupravi osnovana organizacija socialističnih nacionalnih držav bi torej pritegnila celo koroško in celo štajersko obdravsko mariborsko civilizacijsko sfero k Nemčiji.

Zamenjamo torej v tem slučaju navedeno ozemlje za pokrajine, okupirane doslej po Italijanih, pokrajine, ki jih misli Pariz menda prisoditi Italiji. Ne mislim tehtati vrednosti zamenjave v gospodarskem ali kakršnemkoli oziru, opozorim le na eno, po mojem najvažnejše.

Ako izgubimo danes Primorje in Kras, smo izgubili to zemljo le za nekaj časa. Naši Primorci, Goričani in Kraševci so nacijsko tako prebujeni in zavedni in čutijo do Italijana tak rasni odpor, da je popolnoma gotovo, da se pod italijansko vlado ne bodo poitalijančevali, vsaj nekaj generacij ne, razen deloma v mestih, Trstu, Gorici etc. Ostanejo nam nacijsko trdni, in naša skrb bo, kdaj bomo lahko porabili priliko, da jih osvobodimo. Politične konstelacije se včasih hitro menjajo; ugodna zunanja ali notranja politična sprememba nam lahko že v ne predaljni bodočnosti prinese rešitev. Takšne perspektive ne bo videl le optimist.

Ako pa danes izgubimo Koroško in navedeni del Štajerske, smo ju s tem izgubili za vedno. Ponemčevanje je v tem ozemlju zadnji čas napredovalo zelo hitro; nimamo pa nikakega razloga pričakovati, da bi se raznarodovanje v doglednem času ustavilo. Obratno; priključeno kot edini mali drugorodni člen k Nemški državi, bi se to ozemlje še hitreje prilagodilo nemški večini.

Morda se kdo tolaži, da bi nam bilo treba apelirati le na objektivno razsodišče zmagovite socijalistične internacionale, ki bi koj uvidelo našo pravico in bi nam prisodilo navedeno ozemlje.

Pred vsem je znano, da so socijalistične konference postavile načelo, da je za državno-narodno pripadnost spornega ozemlja merodajna le svobodna samoodločitev prebivalstva samega. Ako se torej večina prebivalstva, predvsem delavstva, ne odloči za državno zvezo z nami, nimamo proti temu enakovrednih argumentov. Da bi se pa mednarodni forum postavil na stališče naše ideologije o reasimilaciji in regeneraciji napol ponemčenega ozemlja, za to nimamo zadostnih razlogov. Pred vsem opozarjam na dejstvo, da so se narodnostni spori obravnavali vedno nekako nezaupljivo, kot posebne vrste izrodek kapitalistične tekme. Pri nas smo poskušali nacijonalizirati proletarsko gibanje kažoč na dejstvo, da je kapitalist pretežno nemškega pokolenja, delavec pa domačega, socijalno nasprotje med njima je bilo obenem narodno. Ali v tem pa ni obsežena razrešitev narodnega prašanja tam, kjer je kapitalizem delavstvo zaslužnil narodno, kakor smo rekli zgoraj, s tem, da ga je ponemčil. Zakaj tega narodnega zaslužnjenja delavec sam ne čuti.

Naš glavni argument, s katerim smo nastopali proti rene-gatstvu, je naglašanje potrebe, da se doseže kar največja duševna povzdiga ljudstva, ki je mogoča le s posredovanjem materinskega jezika. Najgloblji smoter narodnega gibanja je ustvarjanje samo-stojne narodne kulture. Velikega kulturnega delovanja člo-veštva se udeležujemo ravno s tem, da skušamo svoje ljudstvo uvrstiti v enoto z drugimi narodi ravno na ta način, da ga uspo-sobimo vsestransko, gospodarsko, politično in kulturno, za to delo. Da pa vse to omogočimo, zahtevamo povsod šolo v narodnem jeziku; ta naj pomaga ustvarjati prvi za to potrebni temelj.

Ako pa živi vsled dosedanjega nemškega civilizacijskega vpliva del našega obmejnega prebivavstva v veri, da bo očrtani cilj dosegalo lažje in uspešnejše s pomočjo nemščine, udeležujoč se nemškega kulturnega življenja ter stremjenja po gospodarski in politični osamosvojitvi v nemškem narodnem okviru, je proti temu težko navesti objektivnih argumentov. Zato ne vem, s ka-kimi razlogi bi mogli nevtravno razsodišče pregovoriti za svoje zahteve — proti volji prebivavstva samega. Res da bi v nemško mislečem okrožju mnogo kmetskih občin glasovalo za nas, ali iz razlogov, na katere sem že opozarjal, je pričakovati, da bi ne bile odločilno upoštevane.

Na podlagi vsega tega se mi zdi samoobsebi umljivo, da internacijonalno socijalistično razsodišče ne bo imelo nikakih raz-logov razveljaviti narodno odločitev naših obmejnih krajev ter nam zgoraj navedene pasove prisoditi v smislu naše narodno-teri-torijalne ideologije. Zato se mi zdi, da lahko konstatiramo, da nam tudi od socijalističnega narodnopolitičnega načela ni pričako-vati izpolnitve naših narodnih aspiracij na vsa sporna ozemlja.

Pa tudi na italijansko stran nam pripade v tem slučaju le kmetska pokrajina, ne pa obmejna italijanska oziroma poitalijan-čena mesta; ta bi dobili šele na podlagi upoštevanja gospodarsko-geografskega momenta nad nacionalnim ali pa s silo.

Dalje pa je treba opozoriti še na naslednje. Izvedba principa lokalnega narodnega samoodločevanja pokaže na kompliciranost narodnega prašanja. Spomnimo se, da je med vojno velik del ali celo večina socijalističnih teoretikov kazala na nemožnost na-cijonalno-teritorijalne razločitve ter je predlagala narodno avtono-nomijo z gospodarsko-politično skupnostjo na temelju socijalizacije kot najboljšo razrešitev narodnostnih sporov. Zato nikakor ne moremo biti prepričani, da bi se ne utegnili pojaviti težnja, do-

sedanje historične države restavrirati v federativni obliki na nanačenem temelju, zlasti še če premislimo, da je cela vrsta narodov, Nemška Avstrija, Madžarska, Češka, Poljska (brez Gdanskega) po sedanji razrešitvi brez direktnega dohoda do morja. Za to možnost govori tudi okolnost, da se nahaja Rusija, kot danes vodilna socialistična država obdana okrog in okrog z drugorodnimi „državami“, ki ji zapirajo lažji dohod do morja.

Da tak preobrat k staremu ne bi bil izključen, za to govori tudi že parkrat naglašena okolnost, da so se delavske mase zavedale predvsem socialnogospodarskega pritiska, ne pa narodnega. in da torej niso toliko nacijonalizirane kakor meščanstvo. Očrtanim poskusom bi se bržkone ne stavile dovolj energično v bran; gospodarska reorganizacija na socialističnem temelju bi se dala prav gotovo hitreje in uspešneje izvesti v okviru stare države, ki predstavlja v gospodarskem oziru nekako ogromno, vpeljana tovarno, kakor pa v okviru na pr. naše nove države. Če bi kdo ugovarjal, da so nam današnji voditelji garancija zoper to, pa je treba — poleg drugega — premisliti, kako se v revolucijski dobi menja vodstvo ter prehaja inicijativa v nove roke.

Nekateri, ki pričakujejo narodno pravico od boljšeizma, se tolažijo z naivno mislijo, da bo boljšeizem podrl le odporno silo naših sosedov, dočim ga k nam sploh ne bo. Ta misel se mi niti resnega oporekanja ne zdi vredna; opozarjam le na naslednje. Mi smo k sreči s svojo nacijonalno politiko — kot „zmagoviti uporniki“ — med zmagovalci, ali drugače pa smo po vseh mnogoterih pojavih gospodarske, socialne, zlasti pa masno-psihične nature — med premaganci evropskega središča. Preživeli smo vse njegove strašne štiriletne stiske z velikim polomom vseh starih javnih avtoritet vred, — pa bi se mogli vzdržati, če zmaga socialna revolucija okrog nas?

Govoril sem dosedaj le o slovenskem obmejnem ozemlju. Kako bi se razvile stvari na Hrvatskem, menda po dosedanjih dogodkih ni potreba razmotrivati. Kakšna bo nadaljna usoda Banata in Bačke, naših žitnic, če pade avtoriteta srbske armade? Predvsem pa tisti trenutek izbruhne vnovič spor zaradi Macedonije. Kdor pozna natančneje ta spor, kdor je zasledoval na pr. lansko leto v „Kampfu“ o tem prašanju diskusijo med Zakazovim in Popovićem, socialistoma bolgarskim ter srbskim, ta mi bo pritrdil, da bi se zgodila Srbom velika krivica, ako bi se te dežele kratkomalo polastili Bolgari, za kar imajo slučajno do

zadnje dobe ugodnejše aspiracije kakor Srbi. — In slednjič bi v tem slučaju celo albanskim roparjem in nasilnežem šla večja pravica do uzurpiranega Kosova, kakor staroslavni Srbiji.

— Te perspektive se nam odpirajo z mirno doslednostjo, ako pričakujemo narodne rešitve od splošne socialne revolucije. Prinesla bi nam morda res — v najboljšem slučaju — socialno pravičnost, narodne pravičnosti pa nam ne more dati.

Računati pa moramo vrh tega z možnostjo, da socialna revolucija ne zmaga povsod enakomerno, oziroma da nastopi v nekaterih državah prehitro reakcija. Nemški narod je pokazal doslej izredno discipliniranost; ako on zopet postavi reakcionarno nacionalistično vlado, — zdi se mi, da ima med vsemi zato največ sposobnosti — si lahko z malimi sredstvi poljubno uravna meje, in razmeroma le mala obmejna korektura mu je potrebna, da si zgradi most do Adrije. Vse to gotovo ne leži v obsegu nemogućnosti; skoki nazaj v zgodovini niso nič izrednega.

Zato je naša narodna rešitev v mirni konsolidaciji. Ako pa vidimo škodo takšnih nasilnih socialnopolitičnih preobratov, pa nikar ne pozabimo, da so ti šele posledica razmer; socialnopolitični zdravnik bo tedaj vedel, kam se mu je napotiti.

Mi trebamo torej mirnega razvoja, mirnega dela in — časa. V vseh spornih obmejnih pasovih se bodo razmere uredile v našo prid same po sebi; brez najmanjšega pritiska se bodo po razvoju stvari naši obmejni nezavedni rojaki vzgojili v zavedne in iskrene sodržavljane, samo — časa nam je treba za to.

In naše izgubljeno zapadno ozemlje? Ne bodimo nestrpni. Italijani so krvaveli iz tisoč ran in ne enkrat, predno so dosegli nacionalno ujedinjenje. Carbonari 1820, nadaljni upori 1830, 1848 — 1849, Mazzini, Garibaldi, vojska 1859, 1866, koliko je bilo žrtev, predno je nastala ujedinjena in svobodna Italija. Vzemimo Poljake, vzemimo Srbe, Grke; kaj je bilo treba žrtev, predno je narod dosegel svoj cilj. Bodimo odkritosrčni in priznajmo si: dasi smo strašno trpeli v tej vojni, za svoje osvobojenje smo naredili sami razmeroma malo. Izredno velik uspeh je za prvi pot to, kar smo dosegli. Ne štejmo izgubljenih vasi, ampak imejmo pred očmi celoto in pripravljajmo se za drugo fazo borbe za samostojnost in svobodo.

